

Kuva kuvassa, maalaus maalauksessa

Susanne Gottbergin maalausten tulkintaa Gilles Deleuzen ajattelun valossa

Eero Karjalainen
Taiteen kandidaatin opinnäytetyö
Nykytaiteen historian ja teorian kandidaattiohjelma
Taideyliopiston Kuvataideakatemia
Ohjaajat: Hanna Johansson & Riikka Haapalainen
31.3.2026

TEKIJÄ Eero Karjalainen	KOULUTUSOHJELMA Nykytaiteen historian ja teorian kandidaattiohjelma
TYÖN NIMI Kuva kuvassa, maalaus maalauksessa. Susanne Gottbergin maalausten tulkintaa Gilles Deleuzen ajattelun valossa	SIVUMÄÄRÄ 18+22
TIIVISTELMÄ Taiteen kandidaatin opinnäytteessäni tarkastelen suomalaisen kuvataiteilija Susanne Gottbergin maalaustaidetta. Käsittelen Gottbergin teoksia taidehistorioitsija Inkamajja Iitiän ehdottaman ”maalausta käsittelevän maalauksen” kategorian puitteissa tarkastellen sitä, miten Gottberg käsittelee maalausta taiteessaan. Tutkielmassa kysyn, miten Gottbergin taide suhteutuu maalauksen mediumin rajoihin. Analyysini kohdistuu Gottbergin uudempaan, 2020-luvulla toteutettuun tuotantoon, sekä erityisesti kahteen kuva-aiheeseen tämän rajauksen puitteissa: 1) peilin kautta puhelimella otettuja omakuvia esittäviä maalauksia sekä 2) maalatussa kuvassa esiintyviä maalauksia eli maalauksia, jotka esittävät maalauksia. Hypoteesini on, että nämä kuva-aiheet muodostavat murtuman ja ikonografis-kronologisen muutoksen Gottbergin syklisessä praksiksessa ja kuva-aiheita kierrättävässä tuotannossa. Aineistoni koostuu viidestä maalauksesta: <i>Side By Side</i> (2023), <i>The Beginning Or The End Of A Journey</i> (2023), <i>Wanderer</i> (2023), <i>Window with a View</i> (2023) sekä <i>In Front of You</i> (2022). Hyödynnän tulkinassa erityisesti ranskalaisen filosofi Gilles Deleuzen ajattelua. Deleuzen monipuolisesta tuotannosta merkittävä osuus, noin kolmasosa, kohdistuu suoraan taiteenfilosofian kysymyksiin, minkä lisäksi uudet viime vuosina julkaistut kokoelma- ja käännösteokset hänen aiemmin vähemmän tunnetusta erityisesti maalauksen teoretisointiin keskittyvästä filosofiastaan ovat herättäneet uutta kiinnostusta hänen filosofiansa hyödyntämisestä juuri maalauksen analysoinnissa. Näistä syistä katson perustelluksi nojata Gottbergin teosten analyysissä juuri Deleuzen ajatteluun. Erityisesti hyödynnän Deleuzen <i>tulemisen</i> ja <i>luomisteon</i> käsitteitä sekä representationaalisen ajatusta Deleuzen kuvallisuuden filosofiassa. Tutkielmassa esitän, että Gottbergin <i>mise en abyme</i> -kuvatyyppiä edustavat ja metakuvallisuutta hyödyntävät uudet teokset tuovat maalauksen sen piiristä tilaan ja palauttavat sen takaisin maalauksen kenttään jatkuvassa tulemisen prosessissa. Lisäksi esitän muutamia kysymyksiä jatkotutkimusta silmällä pitäen.	
ASIASANAT maalauksellisuus, maalauksen laajentunut kenttä, Gilles Deleuze, Susanne Gottberg, <i>mise en abyme</i> , nykytaiteen historia, teoreettinen objekti	

Sisällys

1. Johdanto	2
2. Menetelmät ja aineisto	6
2.1. Maalauksen lukeminen	7
2.2. Susanne Gottberg ja maalauksen maalaus	9
3. Gilles Deleuze maalauksen ajattelijana – <i>tuleminen</i> ja representaatio	12
3.1. Taide ajattelun välineenä	12
3.2. Representaation ongelma	14
4. Gottberg ajatuksen maalarina ja maalaus ajattelijana	16
5. Päätäntö	18
Kirjallisuus ja lähteet	20

1. Johdanto

Tässä tutkielmassa käsittelen suomalaisen kuvataiteilija Susanna Gottbergin maalaustaidetta. Tutkielmassa tarkastelen erityisesti taiteilijan uudemmassa tuotannossa ilmenevää – vuodesta 2020 eteenpäin maalattujen teosten – kahta kuva-aihetta: 1) peilin kautta puhelimella otettuja omakuvia esittäviä maalauksia sekä 2) maalatussa kuvassa esiintyviä maalauksia eli maalauksia, jotka esittävät maalauksia. Aineistoni koostuu viidestä maalauksesta: *Side By Side* (2023), *The Beginning Or The End Of A Journey* (2023), *Wanderer* (2023), *Window with a View* (2023) sekä *In Front of You* (2022). Vertaan kuva-aiheita toisiinsa ja taiteilijan aiempaan tuotantoon sekä tulkintoihin Gottbergin taiteen maalauksellisuudesta. Lähestyn aineistoani erityisesti ranskalaisen filosofi Gilles Deleuzen ajattelun kautta ja kysyn, miten Gottbergin maalaukset käsittelevät mediuminsa reunaehtoja eli maalausta itseään.

Aineiston ja siihen sovellettavan tulkinnallisen kehyksen takia tutkielma liikkuu siis samanaikaisesti kahdella, spesifimmällä ja yleisemmällä, tasolla. Yhtäältä tutkielmassa esitetään teosanalyysi, tulkinta, rajatusta ja spesifistä joukosta teoksia. Erityisenä tarkastelun kohteena on kahden kuva-aiheen eli topoksen läsnäolo ja vaikutus teosjoukossa ja erityisesti niiden merkitys Gottbergin taiteessa ilmenevässä muutoksessa.

Toisaalta tutkielman puitteissa tarkastellaan maalausta käsittelevää maalausta ja siten maalauksen mediumiin liittyviä käsitteellistyksiä ja erityisesti Deleuzen ajattelun soveltamista maalaustaiteen analyysiin.¹ Käytän ilmaisua ”maalauksellinen maalaus” siinä mielessä, jossa se on nykyään suomalaisen ja kansainväliseen nykyaiteen teorian diskurssiin vakiintunut: laajentuneeksi kentäksi, joka on moniääninen ja monipuolinen.²

Maalaustaiteesta kirjoittanut taidehistorioitsija Inkamaija Iitiä on kutsunut ”maalausta käsitteleväksi maalaukseksi” sellaista maalaustaidetta, jossa ”kohteena (...) on maalauksen rajat ja ehdot sinällään” ja lukenut Susanne Gottbergin maalaustaiteen tähän kategoriaan.³ Tämän tutkielman kontekstissa seuran Iitiän määritelmää ja täydennän sitä Gottbergin osalta tarkastelemalla taiteilijan uudempaa tuotantoa. Näin ollen pyrin rakentamaan selkeyden nimissä ja Gottbergin maalausten erityislaadun huomioon ottamisen nimissä tulkinnallista eroa maalauksellisen maalauksen ja maalausta käsittelevän maalauksen välillä.

Susanne Gottbergin teokset valikoituivat tutkielman aiheeksi kahdesta pääasiallisesta syystä. Olin kiinnostunut Gottbergin maalaustaiteen suhteesta maalauksen kuvallisuuteen ja siihen, miten maalaus voi esittää kuvia, toimia representaation välineenä. Halusin lähestyä Gottbergin tuotantoa juuri joukkona erityisiä kuvia: maalattuina kuvina. Taidehistorioitsija Patrik Nyberg on kuraattori Anders Kreugerin jalanjäljissä käyttänyt käsitteellistystä ”maalattu kuva” puhuessaan maalauksen erityisluonteesta kuvana kuvien joukossa.⁴ Nähdäkseni Gottbergin taiteen reseptiossa sekä sen käsitteellistyksissä on keskitytty yllättävän vähän siihen, minkälaisia maalattuja *kuvia* teokset ovat – miten ne toimivat maalauksen ehdoilla – ja korostettu muita näkökulmia, kuten tilallisuutta ja katsojuutta.⁵

¹ Käsitteelen Deleuzen filosofian ja maalaustaiteen välistä suhdetta laajemmin luvussa 3.

² Taidehistorioitsija Helena Sederholmin toimittamassa Pinx: Maalaustaide Suomessa -kirjasarjan Siveltilmen vetoja -osassa todetaan, että kun ”1900-luvun jälkipuolella palattiin maalaukselliseen, yksilölliseen itseilmaisuun, ei palattu vuosisadan alun ihanteisiin ekspressiivisyydestä taiteilijayksilön tunteenpurkauksena”, vaan ajan ”nykymaalauksellisuus on moniäänistä ja monimuotoista”.

³ Iitiä 2009, 20.

⁴ Nyberg 2019, 16; Kreuger 2001.

⁵ Ks. Martin & Ahola (toim.) 1999; Pennanen & Mäkinen (toim.) 1994; Backlén (toim.) 2008; Tihinen (toim.) 2019. Ks. myös Tanhuanpää 2020.

On hyvä huomata, että maalaus mediumina on myös erkaantunut ja tehnyt pesäeroa kuvallisuuteen erityisesti nykytaiteen alueella ja useiden nykytaiteilijoiden praktiikoissa.⁶ Juuri tästä läsnä olevasta eronteosta kuvan ja maalauksen välillä sekä toisaalta taiteen vastaanoton hybridisyydestä⁷ ja yhteiskunnan kuvallisuuden infrastruktuurisesta saturaatiosta⁸ avautuu kysymys maalauksen kuvallisuudesta ja representaatiosta sekä maalatusta kuvasta erityisenä kuvana.

Samaan aikaan kiinnitin huomiota siihen, miten mainitut maalausten kuva-aiheet – maalaus maalauksessa ja valokuvatun omakuvan toistaminen maalauksen keinoin – vaikuttivat uusilta Gottbergin tuotannon kontekstissa. Gottberg on kyllä käsitellyt esimerkiksi valokuvan ja maalatun kuvan välistä suhdetta taiteessaan aiemmin⁹ – viime vuosina esimerkiksi maalamalla juoma- ja viinilaseja, joiden kuvat perustuvat taiteilijan ottamiin ja suurentamiin lasia esittäviin valokuviin¹⁰ – mutta puhelimella otetut omakuvat näyttivät avaavan uuden tulkinnallisen ja kuvallisen tason teoksiin.

Gottbergin maalaukset vaikuttivat ikään kuin kutsuvan osakseen perinteisen ikonografisen tulkintakentän metodien kyseenalaistamista siirtyessään ”kuvamaailman sähköisen medioitumisen” alueelle, josta puhelimitse otettu omakuva on tyypillinen esimerkki.¹¹ Taustaoletukseni siis on, että Gottbergin tuotannossa on tapahtunut muutos tai murtuma; teoksissa on havaittavissa sekä päällekkäisiä kuvallisten käytäntöjen ristiriitoja¹² – kuten valokuvan ja maalatun kuvan yhdistämistä tai maalauksessa ilmenevää maalausta, joka on esillä myös näyttelytilassa – että taiteilijan tuotannon sisällä tapahtuva siirtymä uusiin, uusia kysymyksiä avaaviin käytäntöihin tai aiheisiin.

⁶ Esim. Birnbaum 2002, 60–63.

⁷ Esim. Bishop 2024, 2–5; 72–82.

⁸ Valokuvan vaikutus kuvataiteeseen on ollut keskeinen kuvallisuuden debatin aihe viimeisen vuosisadan aikana, erityisesti Walter Benjaminin vaikutusvaltaisen esseen *Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit* (1935) (suom. *Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella*) julkaisun jälkeen. Digitaalinen teknologia ja kuvan digitalisoituminen sekä sosiaalinen media kuvien kontekstina ovat kuitenkin muuttaneet sosiaalista kanssakäymistä kohti kuvallisesti medioitunutta todellisuutta. Ks. Cubitt ym. 2021, 68–77.

⁹ Tihinen 2003, 207.

¹⁰ Ks. Tihinen 2019.

¹¹ Kuusamo ym. 2016, 107–108.

¹² Nyberg 1998, 59–61.

Tutkielma liikkuu siis kahdella tasolla mutta myös kahteen suuntaan. Se on analyysiä sekä teoksista ja niiden tietyistä (maalauksellisista) piirteistä että Deleuzen (taide)teoreettisista käsitteistä ja niiden soveltamisesta juuri maalaukseen. Johdantoluvun jälkeen esittelen tarkemmin lähestymistapaani sekä tutkielman aineiston ja aiempaa tutkimusta. Avaan maalauksen tutkimisen erityislaatua nykytaiteen historian kontekstissa sekä Susanne Gottbergin taiteellisen tuotannon luonnetta syklisenä ja kuva-aiheita kierrättävänä ja niihin palaavana toimintana, jonka kontekstissa kuitenkin joskus esitellään myös täysin uusia aiheita. Lisäksi käsitelen filosofisen analyysin asemaa ja mahdollisuuksia nykytaiteen ja erityisesti maalauksen tulkintahorisonteissa.

Kolmannessa luvussa tarkennan Gilles Deleuzen taiteenfilosofiaan sekä taiteeseen Deleuzen filosofiassa yleensä. Esittelen sekä Deleuzen maalauksen filosofiaa eli sitä, miten hän on käsitellyt maalausta filosofian tekemisen kontekstissa, että Deleuzen teoreettisia välineitä eli käsitteitä maalauksen tulkinnassa. Deleuzen filosofia on luonteeltaan monialaista ja aktiivista¹³, jossa taide – samoin kuin filosofia – ei ole irrallaan todellisuudesta.¹⁴ Deleuzen tuotannossa on merkittäviä kontribuutioita filosofisen estetiikan alaan nimenomaan maalauksen ja nykytaiteen näkökulmasta¹⁵, joten katson perustelluksi hyödyntää hänen ajatteluaan myös tämän tutkielman, joka sijoittuu nykytaiteen historian alaan, kontekstissa.

Neljännessä luvussa yhdistän tutkielman eri tasot ja liikkeen suunnat ja esitän analyysin Gottbergin teoksista Deleuzen ajattelua hyödyntäen ja sen kehyksestä käsin. Tästä kehyksestä käsin esitän tulkinnan siitä, miten Gottbergin teokset käsittelevät mediumiaan eli maalausta itsessään sekä miten Deleuzen ajattelu toimii maalauksen analyysin välineenä. Lopuksi esitän muutamia mahdollisia kysymyksiä jatkotutkimusta silmällä pitäen.

¹³ Filosofia on Deleuzen ajattelussa välineellistä, prosessuaalista. Deleuze painottaa erityisesti myöhemmässä tuotannossaan sitä, miten filosofian tulee olla käsitteiden luomista ja luotujen tai opittujen käsitteiden jatkuvaa hylkäämistä ja käyttämistä. Vaikka Deleuze korosti tätä käsitystään filosofista eksplisiittisesti vasta myöhemmässä tuotannossa, erityisesti teoksessa *Qu'est-ce que la philosophie?* (1991; suom. *Mitä filosofia on?* (1993)), hänen käsityksensä filosofista jatkuvana käsitteiden luomisena on nähtävillä tekstuaalisella tasolla koko hänen tuotantonsa lävitse. Telivuo 2025; Väliaho & Taira 2002, 16–18; Vanhanen 2010, 4–5.

¹⁴ Telivuo 2025.

¹⁵ Esim. Deleuze 1981; Deleuze 2023.

2. Menetelmät ja aineisto

Taidehistorioitsija Isabelle Graw on kirjoittanut, että maalaus on mediumina eli välineenä erityisen koeteltu taiteenlaji ja kuvan tekemisen sekä esittämisen tapa; maalausta voi Grawn mukaan pitää taiteen mediuumeista ”menestyneimpänä”¹⁶. Näin on hänen mukaansa siksi, että maalauksen olemus ja toiminnan tavat – maalauksen kieli – on ollut keskeisesti vaikuttamassa muiden taiteenlajien syntyyn ja kehityskaariin.¹⁷ Myös kriitikko Daniel Birnbaum on kiinnittänyt huomiota maalauksen mediumiin nykytaiteen kontekstissa: hänen mukaansa nykymaalauksessa¹⁸ on tapahtunut siirtymä välineestä alueeseen.¹⁹ Tällä hän tarkoittaa sitä, että maalauksen laajentunut kenttä – taidehistorioitsija Rosalind Kraussin nykykuvanveiston formaaleja piirteitä kuvaavaa määritelmää seuratakseni²⁰ – paitsi sisällyttää itseensä mitä vain, se myös jatkuvasti pyrkii piirtämään viivoja ja luomaan rihmastoja oman totutun alueensa ulkopuolelle.²¹

¹⁶ Graw 2018.

¹⁷ Graw huomauttaa myös, että maalauksen markkinapotentiaalin ja suhteen niin kutsuttuun valkoiseen kuutioon on ajateltu olevan muita taiteenlajeja suoraviivaisempi. Ibid.

¹⁸ Nykymaalauksella tarkoitetaan tässä 1960-luvulta eteenpäin tuotettua maalaustaidetta.

¹⁹ Birnbaum 2002, 60–63.

²⁰ Krauss muotoili käsitteellistyksen ”kuvanveiston laajentunut kenttä” vuonna 1979. Birnbaum on puhunut kuvanveiston pidentyneestä (engl. extended) kentästä, mutta tulkintani mukaan hänen argumenttinsa maalauksen kohdalla on samanmuotoinen kuin Kraussilla kaksi vuosikymmentä aiemmin kuvanveiston piirissä: maalausta ei voi enää tunnistaa maalaukseksi formaalien piirteiden perusteella. Ks. Krauss 1979; Birnbaum 2002. Tämä synnyttää maalauksen tulkintaan kaksi tasoa. Toisaalta on otettava huomioon taiteilijan intentio ja institutionaalinen kehystys – on tarkasteltava, mitä kutsutaan maalaukseksi. Toisaalta on kysyttävä, minkälaista tulkintaa sellaiset (nykytaiteen alueen) taideteokset, jotka näyttävät maalauksilta, kutsuvat osakseen. Ks. Joselit 2009, 125–130.

²¹ Ajatus maalauksen laajentuneesta kentästä on vakiintunut osaksi nykymaalauksen diskurssia niin taiteentutkimuksen kuin taiteilijoiden piirissä. Esim. Titmarsh 2006; Happonen 2022.

Tämä ajatus emergoituu myös Gilles Deleuzen ajattelussa. Teoksessaan *Le Pli: Leibnitz et le Baroque* Deleuze kuvaa, miten maalaus pakenee kehyksistään kohti mitä vain – esimerkiksi veistoksesta arkkitehtuuriin ja arkkitehtuurista kaupunkisuunnitteluun.²² Deleuzelle maalaus toimii rajojen ylittämisen välineenä, jossa maalausta voi ajatella mutta myös ajattelua maalata, toisin sanoen ajatella maalaten – nämä eivät ole toisistaan erillään.²³ Deleuzeläisittäin Birnbaum huomauttaa, että paitsi formaaleja piirteitä laajentaen, maalauksellisuus on siirtynyt laveammalle alueelle myös muutoin kuin fyysisten ominaisuuksien muuttumisella.²⁴ Jos maalaus itsessään sisältää kysymyksen maalauksellisuudesta – miten maalaus *on* maalaus – huolimatta siitä, onko kyseessä traditionaalisesti maalaukseksi tunnistettava (suorakulmainen seinälle ripustettu) kuva, kysymys maalauksen representatiosta ja maalauksen visuaalisuudesta muuttuu: Miten maalaus voi määrittää maalaukseksi ”oman välineensä sisäisen rakenteen”²⁵ kautta, vai voiko? Näitä kysymyksiä lähestyn seuraavaksi Susanne Gottbergin maalaustaiteen kanssa.²⁶

2.1. Maalauksen lukeminen

Kriitikko Otso Kantokorven (valitettavasti lauantamista vaille jäänyt) huomautus siitä, miten Gottberg on tehnyt ”maalauksia maalauksista yrittäen näin uudella metatasolla saavuttaa maalauksilla sen mitä ei voida maalata”²⁷ on nähdäkseni yhtenevä Inkamaija Iitiän ajatuksen maalausta käsittelevän maalauksen, kanssa. Myös taidehistorioitsija Juha-Heikki Tihinen on todennut, että Gottbergin tuotannon läpileikkaavana teemana on ”tehdä kuva kuvasta”.²⁸

²² Deleuze 1993, 123.

²³ Badiou & Cassin 2019.

²⁴ Birnbaum 2002.

²⁵ Hannula 2005, 111.

²⁶ Teoreetikko ja taidehistorioitsija Irit Rogoff tarkoittaa taiteen kanssa kirjoittamisella sellaista taiteen kielellistä lähestymistä, jossa subjektin (tutkijan/kirjoittajan) ja objektin (tutkimuskohteen, esimerkiksi taideteoksen) välinen suhde ei ole vastakkainen, ja jossa teosta ei pyritä objektivomaan. Rogoff 2002. Ks. myös Haapalainen 2018, 33.

²⁷ Kantokorpi 2006, 229.

²⁸ Tihinen 2003, 206.

Edellä mainitut määritelmät avautuvat tulkintani mukaan kahtaalle: 1) maalauksen käsitteelliselle käsittelemiselle maalauksen kautta sekä 2) maalatussa kuvassa ilmenevälle kuvalle. Tässä mielessä niiden voi nähdä liittyvän maalauksen laajentuneeseen kenttään, jota määrittää siis sekä materiaallinen että ajatuksellinen – käsitteellinen – moninaisuus. Luennassaan Isabelle Grawn teoksesta *Love of Painting* kriitikko Louis Doulas on huomauttanut, että maalaukseen voi sisältyä lähes mitä vain, ellei tilanne ole jo se, että siihen sisältyy kaikki.²⁹ Keskityn tämän tutkielman puitteissa jälkimmäiseen, mutta huomioin, että näitä ei ole kaikissa tapauksissa mahdollista erottaa toisistaan.

Taidehistoriassa käsite *mise en abyme* tarkoittaa tietyn kuvallisen elementin toistumista itse kuvassa eli teoksen strukturaalista keinoa heijastaa toisaalta taiteilijan läsnäoloa ja toisaalta teoksen syvyyttä.³⁰ Terminologisesti käsite esiintyy laajimmin kirjallisuudentutkimuksessa, johon sen on tuonut André Gide heraldiikan alalta.³¹ Kuvataiteen tutkimuksessa käsitettä on sovitettu ja sovellettu ennen kaikkea renessanssin ja barokin ajan maalaustaiteen sekä toisaalta uskonnollisten aiheiden, kuten tiettyjen ikoniatteiden, tulkinnassa.³² Hyödynän käsitettä tarkastellessani maalatussa kuvassa ilmenevää maalattua kuvaa, eräänlaista metakuvaa tai kuvan kuvaa Gottbergin tuotannossa.

Taidehistorioitsija Riikka Stewen on huomauttanut, että filosofian ja maalaustaiteen kysymykset vaikuttavat olevan lähellä toisiaan: filosofia ja maalaus esittävät hänen mukaansa samoja kysymyksiä olemisesta ja olevaisuudesta.³³ Tässä mielessä maalaustaiteen ja filosofian hankkeiden voi nähdä olevan osittain yhtenäisiä ontologisia toiminnan alueita. Lähestynkin aineistoani filosofisesti lukemalla kuvia niiden tarjoamien merkitysten kautta

²⁹ Doulas 2015. Ks. myös Karjalainen 2025.

³⁰ Dällenbach 1989. Ks. myös Seppälä 2018.

³¹ Ibid.

³² Tunnettuja esimerkkejä ovat erityisesti Diego Velázquezin maalaus *Las Meninas* (1656) sekä Jan van Eyckin *Giovanni Arnolfini ja hänen vaimonsa* (1434). Goldman 2019; Hosiaisuusluoma 2003. Ikonitaitteessa tietyt pyhät henkilöt, kuten ikonimaalari Andrei Rubljov, saatetaan esittää usein pitelemässä maalaamiaan ikoneita. Vaikka tällainen ei ole varsinaisesti *mise en abyme* -kuva, sen voi silti ymmärtää heijastavan taiteilijan läsnäoloa teoksessa. Ks. Milner-Gulland 2023.

³³ Stewen 1995, 12.

sekä katsomalla niitä ja kirjoittaen niistä teoreettisen viitekehyksen kanssa. Tarkastelen mise en abyme -aihetta sekä representaatiota kuvan merkitysten rakentumisen filosofisina rakenteina, en ikonografisina tai ikonologisina taidehistoriallisen analyysin tyyppinä.³⁴

2.2. Susanne Gottberg ja maalauksen maalaus

Susanne Gottbergin maalaustaidetta ei ole tutkittu akateemisen taidehistorian parissa juuri ollenkaan.³⁵ Hänen teoksistaan on kirjoitettu muutamia artikkeleita näyttelykatalogeissa³⁶; akateemisissa opinnäytteissä ja taidehistoriallisissa tai taiteentutkimuksen julkaisuissa hänen taidettaan ei oikeastaan ole kuin sivuttu. Tämä ei sinänsä ole yllättävää, jos tarkastelee suomalaisen taidehistorian suhdetta nykymaalaukseen ylipäätään. Suomalaisen taiteentutkimuksen kontekstissa maalaustaidetta on kyllä käsitelty runsaasti, tutkimuksen keskittyttyä kuitenkin pääasiassa maalauksen (kulttuuri)historiallisiin kysymyksiin. Maalaustaiteen kohdalla taidehistoriallinen tutkimus on keskittynyt vanhempaan taiteeseen, vaikka muutamia poikkeuksia löytyy.³⁷ Tämän tutkielman kontekstissa ei ole mahdollista

³⁴ Vrt. Iversen 2010, 129.

³⁵ Inkamajja Iitiä on maininnut Gottbergin väitöskirjassaan maalausta käsittelevänä maalarina, mutta väitöskirjan laajemmin analysoitavasta aineistosta Gottberg ei löydy. Ks. Iitiä 2009, 20.

³⁶ Taiteentutkijoiden artikkelit löytyvät teoksista Martin & Ahola (toim.) 1999; Pennanen & Mäkinen (toim.) 1994; Backlén (toim.) 2008; Tihinen (toim.) 2019. Ks. myös Tanhuanpää 2020.

³⁷ Inkamajja Iitiän väitöstutkimus *Käsitteellisestä ruumiilliseen, sitaatiosta paikkaan* (2009) on vakiinnuttanut aseman suomenkielisenä nykymaalauksen teoreettisia kysymyksiä käsittelevänä yleisesityksenä. Tuorempi temaattisempi esimerkki on Hilja Roivaisen väitöstutkimus (2023). Maalausta nykytaiteen kentällä käsitellään Suomessa erityisesti taiteellisen tutkimuksen puitteissa – esimerkiksi Siiri Haarla käsittelee väitöstutkimuksessaan maalausta taiteellisenä välineenä (ks. myös esim. Tukiainen 2022; Baumgartner 2015. Ks. myös Iitiä 2009, 10.) Patrik Nybergin väitöskirjan *Maalatut kasvat: Helene Schjerfbeckin omakuvat, modernismi ja esittäminen* (2019) aineisto koostuu vanhemmasta taiteesta, mutta sen metodologinen kehys nojaa monessa kohdassa erityisesti nykymaalauksitaiteen teoretisoinnissa hyödynnettyihin lähteisiin. Myös Pinx-kirjasarjassa on huomioitu siihen mennessä (2003) uusin kotimainen maalaustaide temaattisesta ja teoreettisesta perspektiivistä.

luoda laajaa katsausta Gottbergin tuotantoon, mutta tarkastelemalla viittä maalausta taiteilijan uudemmasta tuotannosta on mahdollista rakentaa eroja jo tehtyihin tulkintoihin sekä osoittaa systemaattisesti yli 30 vuoden ajan tiettyjen kuva-aiheiden parissa työskennelleen taiteilijan praktiikassa myös (hienovaraisia) muutoksia.

Susanne Gottbergin maalauksessa *Side By Side* (2023) nähdään vierekkäin kaksi maalaustelinettä: vasemmalla suurikokoinen ja tummasta puusta rakennettu teline, oikealla vaaleapuinen, sirompi teline. Vasemmanpuolisella telineellä näkyy leveä, maalaustelineen reunat ylittävä lähes neliönmuotoinen, abstrakti ja nopeista pyöreistä ja sinisensävyisistä siveltimenvedoista koostuva maalaus. Oikeanpuoliselle telineelle on nostettu korkea suorakaiteen muotoinen maalaus, joka esittää vaaleaa maalaustelinettä, jolle on nostettu saman sävyisistä sinisistä abstrakteista ja pyöreistä, nopeista siveltimenvedoista koostuva maalaus. Maalauksen tausta on vaalea ja abstrakti, mutta maalaustelineiden perusteella sen voisi ajatella olevan esimerkiksi kuvaus ateljeesta, jossa on kaksi maalaustelinettä vierekkäin. Maalatuksessa kuvassa näemme siis kolme maalausta: tummalle telineelle asetetun abstraktin maalauksen sekä vaalealla telineellä sijaitsevan maalauksen, joka esittää maalausta.

Gottbergin maalaus *The Beginning Or The End Of A Journey* (2023) on kuin esiaste tai kronologinen edeltäjä *Side By Side* -teokselle. Kuvassa nähdään jälleen vasemmalla tumma ja oikealla vaalea maalausteline, joilla on samanmuotoiset ja -kokoiset maalaukset kuin *Side By Sidessa*. Tässä teoksessa vasemmanpuolisessa maalauksessa nähdään useita sinisiä, nopeita siveltimenvedon jälkiä, mutta jäljet on mahdollista erottaa toisistaan, mutta ne eivät muodosta samanlaista lähes koko maalauksensa peittävää kuvapintaa, kuin *Side By Side* -maalauksessa nähtävässä maalauksessa. Vaalealle maalaustelineelle asetellussa maalauksessa näemme jälleen maalauksen maalaustelineestä, mutta tällä kertaa teoksen maalauksen maalauksessa on nähtävissä kolme distinktiivistä, kaksi lyhyttä ja yksi pitkä sininen siveltimenjälki. Gottbergin maalausten kuvallinen tila eli niiden sisäinen konteksti on yhtenevä, mutta niissä ilmenevät sisäkkäiset mise en abyme kuvat – maalaus maalauksessa ja maalauksen maalaus maalauksessa – poikkeavat toisistaan: edellisen esittämät maalaukset vaikuttavat olevan valmiimpia, siis kronologisesti myöhäisempiä versioita jälkimmäisessä teoksessa nähtävistä maalauksista.

Kolmas samoja formaaleja piirteitä jakava mutta mise en abyme -keinosta oman teoksellisuutensa piirissä luopuva Gottbergin maalaus on *Wanderer* (2023). Maalaus koostuu

suuresta abstraktista, lähes koko maalauspohjan pinta-alan peittävästä, aiemmin kuvailtujen teosten sinisellä sävyllä maalattujen viivojen muodostamasta pyöreähköstä abstraktista muodosta. Wanderer on siis kuin kahdessa aiemmin kuvatussa teoksessa maalaustelineillä nähty maalaus valmiina, näyttelytilaan tuotuna.

Kaksi muuta tämän tutkielman kontekstissa analyysin kohteena olevaa maalausta noudattelevat teosparina tai paremmin rinnakkaina tarkasteltua osittain samanlaista struktuuria kuin aiempi kolmen maalauksen ryhmä, jossa kuva nähdään sekä toisen kuvan sisällä että kuvana itsessään. Gottbergin maalaus *Window with a View* (2023) on suurikokoinen öljyvärimaalaus, jossa nähdään jälleen tumma maalausteline.

Maalaustelineelle on asetettu maalaus, joka esittää semiabstraktisti taiteilijan peilin kautta ottamaa, noin vartalon keskivaiheen yläpuoleen rajattua omakuvaa. Toisin kuin aiemmin kuvatuissa teoksissa, teoksen muodostama tila on perspektiiviltään selkeärajainen: maalaustelineen takana näkyy lattialle puupalikoiden päälle asetettuja ja seinään nojaavia pienempiä maalauksia, joissa näkyy sama kuva-aihe, kuin maalaustelineellä nähtävässä maalauksessa eli peilin kautta otettu omakuva. Lisäksi maalauksen oikeassa alareunassa eli kuvatilalla näkyy kaksi tyhjää, yksi valkoinen ja yksi tumma, suorakulmaista objektia, jotka kuvan muiden elementtien perusteella voi ymmärtää maalauspohjiksi. *In Front of You* (2022), on puolestaan hieman pienempi, puulle toteutettu öljyväri- ja värikynämaalaus, jossa näemme *Window with a View* -teoksen maalaustelineellä olevaa maalausta tarkasti muistuttuvan kuvan. Omakuvista tunnistaa figuurin sekä sen postuurin kädet ruumiin etupuolelle asetettuna selvästi, mutta taustalla oleva tila sekä detaljit kuten käsien tarkka asento tai kuvaavan laitteen yksittäiset piirteet eivät ole kuvista tunnistettavissa.

3. Deleuze maalauksen ajattelijana – *tuleminen* ja representaatio

Deleuze suhtautui taiteeseen samalla tavalla kuin filosofiaan: ajattelun itsensä eteenpäin viemisenä.³⁸ Tämä ajattelu tapahtuu Deleuzelle luomisen kautta: tiede, taide ja filosofia ovat luomistekoja³⁹ ja siten saman tulkinnallisen alueen toimintamuotoja. Deleuzen mukaan niin filosofia kuin taide ja tiede eivät ole jonkin ulkopuolisen asian ajattelua, vaan ajattelua itsessään.⁴⁰ Itse asiassa juuri tiede, taide ja filosofia muodostavat Deleuzen ajattelussa eräänlaisen kolmikannan, jossa näiden kannan pisteiden välille ei ole mahdollista luoda ontologisia eroja.⁴¹ Tässä kolmikannassa Deleuze ei löydä ”vastakohtaisuutta tieteiden ja taiteiden välillä”⁴², ja hänen ajattelussaan kategoriat usein myös limittyvät, ilmenevät päällekkäin ja vaikuttavat toisiinsa.

3.1. Taide ajattelun välineenä

Kuten Deleuzen filosofiaa ja taiteen ilmenemistä siinä tutkinut Anne Sauvagnargues on esittänyt, taidetta Deleuzen filosofiassa tulisi analysoida ajattelun *tulemisen* kautta.⁴³ Tuleminen on keskeinen käsite Deleuzen filosofiassa, jonka hän esittelee systemaattisimmin

³⁸ Deleuze 1987/2005, 60–61; Somers-Hall 2016, 56.

³⁹ Deleuze 1987/2005.

⁴⁰ Deleuze 1987/2005, 61–62.

⁴¹ Somers-Hall 2016, 56. Vrt. Lotz 2009, 59–72 ja Hallward 2006.

⁴² Deleuze 1987/2005, 62.

⁴³ Sauvagnargues 2018, 1.

yhdessä Félix Guattarin kanssa kirjoittamassaan laajassa teoksessa *Mille plateaux* (1980) sekä hieman varhaisemmassa teoksessaan *Différence et Répétition* (1968). Kummankin teoksen määrittelyssä tulemisella tarkoitetaan prosessuaalista tapahtumaa, jossa toimija – subjekti tai objekti – toimii kuin se asia, joksi on tulossa, kuitenkin muuttumatta siksi tai matkimalla sitä.⁴⁴ Deleuzen ja Guattarin mukaan ”tuleminen on toimintaa, jonka kautta jokin tai joku muuttuu lakkaamatta toiseksi (samalla kun jatkaa olemistaan sitä, mitä on)”.⁴⁵ Filosofin Samantha Bankston on huomauttanut, että tulemista Deleuzen ajattelussa on hahmotettava kahden kategorian kautta: absoluuttisen tulemisen ja sensorisen tulemisen.⁴⁶ Absoluuttinen – jota Deleuze kutsuu myös *käsitteelliseksi*⁴⁷ – tuleminen on ymmärrettävä (nimityksen mukaisesti) tapahtumalliseksi muutokseksi, joka käsittää tapahtumien tai ideoiden muutoksen, kun taas sensorinen tuleminen tapahtuu materiaalisella ja siten affektiivisellä tasolla.

Deleuzen käsityksen taiteesta ajattelun luomistekona voi nähdä lähestyvän taidehistorioitsija Hubert Damischin ajatusta kuvasta ”teoreettisena objektina”. Damischille käsitys kuvasta teoreettisena objektina tarkoittaa sitä, että kuva ei ole ajattelun *väline*, vaan ajattelu itsessään eksistoi kuvassa.⁴⁸ Vaikka taide ja filosofia ovat Deleuzen ajattelussa toisiaan lähestyviä ja limittäisiä toiminnan alueita, ja vaikka taide hahmotetaan tässä konstituutiossa ajatteluksi, se ei silti poista kysymystä siitä, *miten* – Damischia seuraten – ajattelu on kuvassa, toisin sanoen minkälaisena kuva näyttäytyy. Kysymys representaatiosta on muutenkin läsnä maalatun kuvan ja ajattelun välisessä suhteessa, sillä maalaukset ”eivät ole käsitteiden rykelmiä (...) vaan viivojen/värien rykelmiä”, kuten Deleuze ilmaisee.⁴⁹ Bankstonin mukaan juuri tuleminen mahdollistaa representationaalisen hierarkian kumoutumisen ja mahdollistaa jännitteisen ontologian muuttumisen ja tulemisen välille. On siis paikallaan katsoa representaatiota Deleuzen filosofiassa osana tämän kuvallisuuden ajattelua.

⁴⁴ Deleuze & Guattari 1980/2004, 234–239; 243–245; Deleuze 1994, 12–19; 41–45. Ks. myös Purokuru.

⁴⁵ Deleuze & Guattari 1994, 177. Suom. kirjoittaja.

⁴⁶ Bankston 2019, 26–46.

⁴⁷ Deleuze & Guattari 1994, 177.

⁴⁸ Bois ym. 1998; Nyberg 2019, 16–17.

⁴⁹ Deleuze 1987/2005, 62.

3.2. Representaationaalisesta ongelmasta

Viimeisen vuosikymmenen aikana Gilles Deleuzen (taide)filosofian tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota tämän ajatuksiin representaatiosta ja representaationaalisesta taiteellisen toiminnan kontekstissa. Tämä kehityskulku on ollut läsnä erityisesti Deleuzen maalaustaiteen filosofiaa koskevassa keskustelussa⁵⁰, joka on viime vuosina saanut osakseen uudenlaista huomiota tämän maalausta käsittelevien luentojen uusien käännösten, erityisesti englanninnosten, myötä.⁵¹ On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että Deleuzen ajattelussa on vaikea tai jopa mahdoton konstruoida tarkkoja rajoja eri taiteenlajien välille. Sama pätee suoraan taidefilosofiseen käsitteistöön sekä muihin käsitteisiin, jota Deleuze filosofiassaan jatkuvasti luo.

Deleuze käsittelee maalausta läpi tuotantonsa sekä kuvaavana esimerkkinä että tutkimuksen kohteena ja filosofian tekemisen alueena. Hänen tunnetuin maalaustaiteesta käsittelevä teos on kuvataiteilija Francis Baconia käsittelevä tutkielma *Francis Bacon: Logique de la Sensation* (1981). Lisäksi Deleuzen maalausta käsittelevät luennot – jotka muodostavat merkittävän perustan Baconia käsittelevälle teokselle ja ovat sen kanssa myös usein päällekkäisiä – ovat litteroitu ja koottu omaksi teokseksi (*Sur la peinture*, 2023). Erityisesti näissä kirjoituksissa ilmenee Deleuzen filosofian jännitteinen suhde representaatioon maalauksen ominaisuutena. Deleuzelle kysymys representaatiosta tiivistyy maalatun kuvan figuuriin: hänen mukaansa figuurin läsnäolo – joko taiteilijan luovassa ajattelussa tai itse maalauksessa – on välttämätön formaali osa jokaista maalausta, mutta samalla tämän mahdollinen

⁵⁰ Esim. Lapoujade 2025; Gibson 2025; Somers-Hall 2016.

⁵¹ Brulin 2023.

representaatio ei ”tyhjennä” teosta merkityksistään, toisin (Deleuzen) sanoin ”kerro teoksen tarinaa.”⁵²

Deleuzen maalauksen filosofian tulkinnassa juuri tämä mahdollinen figuriin representoimattomuus on osittain johtanut tulkintoihin siitä, että Deleuze hylkäisi itse representaation merkityksen maalauksessa.⁵³ Kuitenkin, kuten filosofi Henry Somers-Hall on esittänyt, Deleuze ei kuitenkaan hylkää representaatiota vaan pikemminkin kyseenalaistaa sen pelkkänä aistittavana peilinä maailman ja katsojan välissä. Näin ollen representaatio tarjoaa rakenteellisen kehyksen, joka mahdollistaa aistimuksen ei-representatiivisten voimien *tulemisen* näkyviksi; maalauksen päämääränä on tehdä nämä voimat näkyviksi sinänsä eikä vaan kuvata ulkoista kohdetta. Tämä ei kuitenkaan sulje representatiivista ulkopuolelle. Tai kuten Deleuze toisaalla ilmaisee, kyse on näköisyyden ”tuottamisesta”, ei ”jäljentämisestä”. Tämä tuottaminen puolestaan sisältyy luomiseen ja sitä kautta taiteen piiriin. Representaation voi ymmärtää Deleuzen ajattelussa maalauksen ajattelun tulemisen näkyväksi tekemisenä – laajempina toiminnan tapana kuin puhdas kuvallis-ikonografinen ilmentymä.

⁵² Deleuze 1981/2019, 2; 60–62.

⁵³ Somers-Hall 2016.

4. Gottberg ajatuksen maalarina ja maalaus ajattelijana

Kuten alussa esitin, Gottbergin tuotantoa käsittelevissä ja käsitteellistävissä kirjoituksissa on korostettu muuta kuin kuvallisuutta, kuten esimerkiksi tilallisuutta, pintaa, sekä katsojan ja teoksen välistä suhdetta. Toimittaja Marjaana Toiminen onkin esittänyt, että Gottbergin taidetta määrittää syklisyys, ja todennut, että ”Gottberg palaa yhä uudestaan samoihin aiheisiin.”⁵⁴ Juha-Heikki Tihisen mukaan Gottberg on ”ensimmäisestä yksityisnäyttelystään lähtien toistanut samaa perusteemaa”, jonka visuaaliset esitykset ”tuntuvat olevan täynnä hidastettua tai pysäytettyä liikettä, joka liittyy toisiinsa liukuviin tiloihin.”⁵⁵ Myös kuraattori, professori Maaretta Jaukkuri on kiinnittänyt tähän hitaaseen tilallisuuteen huomiota. Jaukkurin mukaan Gottbergin maalaustaiteen ”eri osien välillä on eräänlainen abstrakti tila, joka ei kuitenkaan ole tyhjiö vaan ikään kuin tauko meneillään olevassa keskustelussa.”⁵⁶

Gottbergin tuotanto on syklistä: se koostuu sarjallisuudesta, joka ilmenee erityisesti visuaalisina toistoina eli tiettyihin kuva-aiheisiin keskittymisenä, joiden kautta hän puolestaan käsittelee maalausta ja sen olemusta.⁵⁷ Näin ollen Gottbergin taiteellisen toiminnan tiivistymän – Gottbergia maalarina – voi nähdä Inkamaija Iitiän ehdottamalla tavalla maalausta käsittelevänä maalarina juuri maalauksen ajattelun kautta: Gottberg ajattelee maalaamalla tuottamalla maalattuja kuvia ja maalauksellisia visuaalisia representaatioita tästä, kuten Deleuze maalaamisen tehtäväksi ehdottaa. Samalla nämä visuaaliset representaatiot eivät syklisyydestään huolimatta toimi toisteisen strategian kautta vaan kokevat murtumia uusien aiheiden, kuten *mise en abyme* -aiheen tai valokuvan kaksoisesittämisen, välityksellä. Samaan aikaan kyse on ikonografisesta muutoksesta taiteilijan tuotannossa: aiemmin kuvaa kuvana käsitellyt maalari on laventanut praksistaan maalauksen metakuvallisuuden, kuvassa ilmenevän kaksoismaalauksen alueelle. Gottbergin teokset käsittelevät siis maalausta ajattelun alueena, omana ”aika-tilan konstituutiona”, joka kutakin luovan toiminnan aluetta omalla tavallaan Deleuzen mukaan määrittää.⁵⁸

⁵⁴ Toiminen 1999, 8.

⁵⁵ Tihinen 2003, 206.

⁵⁶ Jaukkuri 2019.

⁵⁷ Esim. Valjakka 2019.

⁵⁸ Deleuze 1987/2005, 62.

Gottbergin tässä analysoiduissa teoksissa maalaus ikään kuin tulee ulos niiden maailmasta; siitä *tilasta*, joista Tihinen ja Jaukkuri ovat muiden muassa puhuneet. Ehdotankin, että teoksissa *Side By Side*, *The Beginning Or The End Of A Journey*, *Wanderer*, *Window with a View* ja *In Front of You*, maalattu kuva itsessään liukuu – maalautuu, tulee maalatuksi – ulos teoksesta ja samalla takaisin siihen. Tämä jatkuva liike muistuttaa muutosta, vaikka tosiasiaassa itse maalausobjektit ja niiden maalatut kuvat, representoidut visuaaliset koodit, eivät muutu. Tässä mielessä teokset liikkuvat deleuzeläisittäin teoreettisina objekteina tulemisen tilassa.

Siinä missä postmoderni maalaustaide ”aktivoi samanaikaisesti sekä esittävyuden että ei-esittävyuden koodin”⁵⁹ – kuvan aihe saattaa olla tunnistettava mutta esittämistapa viitata abstraktiin ja subjektiivisuutta korostavaan ilmaisuun, kuten tunnetusti Jasper Johnsin Yhdysvaltojen lippua esittävä *Flag* (suom. Lippu) vuosilta 1954-1955 tai Andy Warholin Marilyn silkkipainodiotyykki vuodelta 1962 – Gottbergin maalaukset päätyvät kuvan kaksinkertaisen sisäisen kierrättämisen ja toisaalta tilaan tuomisen kautta korostamaan itse maalauksen kuvallisuutta. Teokset ovat tulemisen tilassa: *Side By Side* ja *The Beginning Or The End Of A Journey* introdusoivat katsojalle *Wanderer* -maalauksen visuaalisuuden ja kuin muuttuvat siksi maalaustelineillä maalauksen representationaalisessa maailmassa katsojan edessä.

Gilles Deleuzen mukaan ajattelu – kuten maalauksen tekeminen, jonka piirissä on mahdollista ajatella maalausta itsessään – on luomisteko(ja). Maaretta Jaukkuri on todennut, että ”Deleuzen mukaan luominen liittyy tilanteisiin, joissa ”lyömme päätämme seinään”, kun tunnemme, että tie eteenpäin on tukossa, kun (...) ryhdymme miettimään ulospääsyä ja kartoittamaan uusia mahdollisuuksia mahdolltomuuksista.”⁶⁰ Kyseessä on siis tilanne, jossa tietoisuus kielellisistä koodeista yhdistyy ymmärrykseen niiden riittämättömyydestä.⁶¹ Tähän mahdollisuuksien kartoittamiseen Gottbergin teokset tulemisen ja ajattelun representaation kautta osallistuvat.

⁵⁹ Nyberg 1998, 66.

⁶⁰ Jaukkuri 1998, 19–20.

⁶¹ Ibid.

5. Päättäntö

Tässä kandidaatintutkielmassa olen käsitellyt Susanne Gottbergin maalaustaidetta ja erityisesti kahta taiteilijan 2020-luvulla tuottamassa uudemmassa taiteellisessa tuotannossa esiintyvää kuva-aihetta, valokuvattuja omakuvia sekä maalauksessa ilmeneviä maalauksia. Aiheita on voinut nähdä Gottbergin näyttelyissä vuodesta 2020-eteenpäin, aivan erityisesti yksityisnäyttelyissä *We Stand Together* sekä *By Hiding Revealed* Galerie Forsblomissa, Helsingissä. Jälkimmäisessä näyttelyssä nähdyt viisi maalausta – *Side By Side* (2023), *The Beginning Or The End Of A Journey* (2023), *Wanderer* (2023), *Window with a View* (2023) sekä *In Front of You* (2022) – ovat muodostaneet tämän tutkielman keskeisen aineiston, mutta myös muita taiteilijan teoksia olisi mahdollista tulkita samojen kuva-aiheiden edustajina sekä toisaalta muita kuva-aiheita esittäviä teoksia samassa teoreettisessa viitekehyksessä. Juuri liike teorian ja aineiston välillä on ollut teosanalyysin rinnalla keskeinen tutkimuskohde tässä tutkielmassa. Gilles Deleuzen maalausta käsittelevää ja sen kanssa keskustelemaa filosofiaa on käsitelty taideteorian piirissä runsaasti, ja sen kirjalliskuvallinen luonne vaikuttaakin sopivan juuri maalauksen tulkintaan erinomaisesti, kuten tässä tutkielmassa on pyritty osoittamaan. Deleuzen filosofia kuitenkin avaa myös kysymyksiä valokuvasta, kuvan ja peilin suhteesta sekä maalauksen materiaalisuudesta, joita ei ole tässä voitu käsitellä. Samat teemat ovat keskeisiä Gottbergin tuotannossa, joten mahdollisia tulkinnan reittejä voisi olla mainittujen teemojen käsittely ja Deleuzen ajattelun lavemapi ja syvällisempi sovittaminen Gottbergin taiteeseen.

Gottbergin tuotantoa ei ole käsitelty systemaattisesti taidehistorian tutkimuksessa, joten mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita olisi perustellusti myös ikonografisempi ja konstruktivisempi, taiteilijan tuotannon eri vaiheita ja tyylejä systemaattisemmin tarkasteleva analyysi. Toisaalta Inkamajja Iitiän väitöskirjassaan hahmottelema maalausta käsittelevän maalauksen traditio on Suomessa Gottbergin lisäksi usean keskeisen tekijän työskentelyssä – kuten Jussi Nivan, Tarja Pitkänen-Walterin, Nina Roosin, Lasse Juutin, Kaija Hinkulan ja Henni Alftanin – läsnä, ja myös tästä syystä taideteoreettista keskustelua olisi paikallaan syventää.

Kirjallisuus ja lähteet

- Badiou, Alain & Cassin. Preface to the French edition. Teoksessa Deleuze, Gilles. 1981/2019. *Francis Bacon: The Logic of Sensation*. Käänt. Daniel W. Smith. London & New York: Bloomsbury Academic.
- Bankston, Samantha. 2019. *Deleuze and Becoming*. New York: Routledge.
- Backlén, Marianne (toim.) 2008. *Susanne Gottberg*. Helsinki: Parvs.
- Baumgartner, Stig. 2015. *Virhe abstraktissa maalauksessa: tekijän paikka maalauksen rakenteessa*. Taideyliopiston Kuvataideakatemia: Väitöskirja.
- Benjamin, Walter. 1935/1969. *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*. Käänt. Harry Zohn. Teoksessa Hannah Arendt (toim.) *Illuminations*. New York: Schocken Books.
- Birnbaum, Daniel. 2002. Where is Painting Now? *Tate*, issue 1 (September/October 2002), 60–63.
- Bishop, Claire. 2024. *Disordered Attention: How We Look at Art and Performance Today*. Lontoo & New York: Verso Books.
- Bois, Yve-Alain; Hollier, Denis; Krauss, Rosalind. 1998. A Conversation with Hubert Damisch. *October*, vol. 85, 3–17.
- Brunin, Emet. Gilles Deleuze's Unpublished Theory of Painting. *Kunstkritikk* 6.11.2023.
- Cubitt, Sean; Lury, Celia; McQuire, Scott; Papastergiadis, Nikos; Palmer, Daniel; Pfefferkorn, Jasmin; Sunde, Eemilie K. 2021. Ambient Images. *The Nordic Journal of Aesthetics*, 30(61–62), 68–77.
- Deleuze, Gilles. 1968/1994. *Difference and Repetition*. Käänt. P. Patton. New York: Columbia University Press.
- Deleuze, Gilles. 1981/2019. *Francis Bacon: The Logic of Sensation*. Käänt. Daniel W. Smith. London & New York: Bloomsbury Academic.
- Deleuze, Gilles. 1987/2005. Mitä on luomisteko? Teoksessa Deleuze, Gilles. 2005. *Haastatteluja*. Suom. Jussi Vähämäki. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Deleuze, Gilles. 1993. *Le Pli: Leibnitz et le Baroque*. Paris: Les Editions De Minuit.
- Deleuze, Gilles. *Sur la peinture*. Toim. David Lapoujade. Paris: Les Editions Minuit, Paradoxe.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Felix. 1980/2004. *A Thousand Plateaus*. Käänt. B. Massumi. Lontoo: Continuum.

- Dällenbach, Lucien. 1977/1989. *The Mirror in the Text*. Eng. käänt. Jeremy Whiteley & Emma Hughes. Lontoo: Polity Press.
- Douglas, Louis. TAKING IT PERSONALLY – Comments on Isabelle Graw's Concept of Painting. *Brooklyn Rail* 7–8/2015.
- Gibson, Zach. Review of Gilles Deleuze, *On Painting: Courses, March–June 1981*. *e-flux Notes* 3.9.2025.
- Goldman, Peter. The Emergence of Aesthetic Self-Reference. *Anthropoetics* XXIV, no. 2 (Spring 2019).
- Graw, Isabelle. 2018. *The Love of Painting*. Berlin: Sternberg Press.
- Haapalainen, Riikka. 2018. *Utopioiden arkipäivää: Osallistumisen ja muutoksen paikkoja nykytaiteessa 1980–2011*. Helsingin yliopisto: Väitöskirja.
- Hallward, P. 2006. *Out of This World: Deleuze and the Philosophy of Creation*. London: Verso.
- Hannula, Mia. 2005. Visuaalinen kerronta ja kuvan lukemisen politiikka. Teoksessa Taru Elfving & Katve-Kaisa Kontturi (toim.) *Kanssakäymisiä*. Helsinki: Taidehistorian seura, 111–130.
- Hosiaislouma, Yrjö. 2003. *Kirjallisuuden sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- Iitiä, Inkamaija. 2009. *Käsitteellisestä ruumiilliseen, sitaatiosta paikkaan*. Helsingin yliopisto: Väitöskirja.
- Iversen, Margaret. Seeing and Reading. Teoksessa Iversen & Melville: *Writing Art History*. Chicago & Lontoo: University of Chicago Press, 129–150.
- Jaukkuri, Maaretta. 1998. Edestakaista liikettä arjen ja taiteen välillä. Teoksessa Ketonen, Helka (toim.) *Nykytaiteen tulkintaa*. Helsinki: Valtion taidemuseo, 1–46.
- Jaukkuri, Maaretta. 2019. Dialoginen prosessi. Teoksessa Tihinen (toim.) *Susanne Gottberg – Kolmas tekijä*. Helsinki: Parvs.
- Joselit, David. 2009. Painting beside Itself. *October* 130: 125–134.
- Kantokorpi, Otso. 2006. Kohti nykytaidetta ja sen jälkeen. Teoksessa Rakel Kallio (toim.) *Dukaatti*. Helsinki: WSOY.
- Karjalainen, Eero. 2025. *Pu(r)ettuja ajatuksia maalauksesta*. Helsinki: Taideyliopiston Kuvataideakatemia.
- Krauss, Rosalind. 1979. Sculpture in the Expanded Field. *October* 8: 31–44.
- Kreuger, Anders. 2001. Puhuttua, kuunneltua, tulkittua. Teoksessa Jaukkuri & Nyberg (toim.) *Nina Roos*. Helsinki: Nykytaiteen museo, 10–17.

- Kuusamo, Altti; Kontturi, Katve-Kaisa; Markkula, Marjaana; Sihvonen, Jukka. 2016. Ikonografiasta merkkijärjestelmäverrantoihin. Teoksessa Heinon (toim.) *Taide, kokemus, maailma*. Turku: Utukirjat.
- Lapoujade, David. Introduction. Teoksessa Deleuze, Gilles. *On Painting*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Lipponen, Sanna & Happonen, Taru. Kosmisesta mittakaavasta ja taiteen tekemisestä vietinä. *Edit-media*.
- Lotz, Christian. 2009. Representation or Sensation? *Symposium* 16(1): 59–72.
- Milner-Gulland, Robin. 2023. *Andrey Rubler – The Artist and His World*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nyberg, Patrik. 1998. Tekijä katsojana. Teoksessa *Nykytaiteen tulkintaa*, 47–76.
- Nyberg, Patrik. 2019. *Maalatut kasvot*. Helsingin yliopisto: Väitöskirja.
- Pennanen, Tapani & Mäkinen, Marjatta (toim.). *Susanne Gottberg: vuoden nuori taiteilija 1994*. Tampere: Tampereen taidemuseo.
- Purokuru, Pontus. *Tuleminen*. Teoriapiikki-blogi.
- Rogoff, Irit. 2002. Studying Visual Culture. Teoksessa Mirzoeff (toim.) *The Visual Culture Reader*. Routledge.
- Roivainen, Hilja. 2023. *Utooppisten maisematyyppien jatkumo 2000-luvulla*. Turun yliopisto: Väitöskirja.
- Sauvagnargues, Anne. 2005/2018. *Deleuze and Art*. London: Bloomsbury Academic.
- Seppälä, Anna. 2018. *Mise en abyme*. Tampereen yliopisto: Pro gradu.
- Somers-Hall, Henry. 2016. Representation and Sensation. *Journal of Aesthetics and Phenomenology* 3(1): 55–65.
- Stewen, Riikka. 1995. *Beginnings of being*. Helsinki: Helsingin yliopisto: Väitöskirja.
- Taira, Teemu & Väliäho, Pasi. 2004. Johdanto. Teoksessa *Vastarintaa nykyisyydelle*. Tampere: Eetos.
- Tanhuanpää, Ari. 2020. *Kuva-Pinta*. Kuopion taidemuseo.
- Telivuo, Julius. 2025. Gilles Deleuze. *Ensyklopedia Logos*.
- Tihinen, Juha-Heikki. 2003. Hiljaisen kohtaamisen maalari. Teoksessa *Pinx*. Porvoo: Weilin+Göös.
- Tihinen, Juha-Heikki (toim.). 2019. *Susanne Gottberg – Kolmas tekijä*. Helsinki: Parvs.

- Titmarsh, Mark. 2006. Shapes of inhabitation. *Art Monthly Australia* 189: 27–32.
- Toiminen, Marjaana. 1999. Katsojan paikka. Teoksessa Martin & Ahola (toim.) *Susanne Gottberg*. Helsinki.
- Tukiainen, Katja. 2022. *Tyttöarmeija*. Taideyliopisto: Väitöskirja.
- Valjakka, Timo. 2019. Susanne Gottbergin maalausten ääressä. *Helsingin Sanomat*.
- Vanhanen, Janne. 2010. *Encounters with the Virtual*. Helsingin yliopisto: Väitöskirja.